

VAKUUTUSOPPI 70 VUOTTA – TEEMOJEN KEHITYSTÄ KIRJAN SISÄLLÖSSÄ

ESKO KIVSAARI

VAKUUTUSILTAPÄIVÄ 22.5.2026

Aikaa ennen sairausvakuutusta

Signeerattu H. Schjerfbeck.
Öljymaalauk kankaalle, koko
61 x 45 cm

'Naamiaiskuva' tai
'Rokokoonainen'

Vakuutusoppi

Esko Kivisaari • Jukka Rantala

Jokaisen finanssialalla työskentelevän on tärkeää ymmärtää vakuuttamisen lainalaisuuksia ja eri vakuutuslajien pääpiirteitä. Vakuutusoppi on vakiinnuttanut asemansa alan perusteoksena. Se antaa kokonaiskuvan vakuuttamisen periaatteista ja vakuutus toiminnan eri alueista.

Vakuutusoppi on elänyt muuttuvan yhteiskunnan ja vakuutusalan rinnalla jo lähes 70 vuotta. Täysin uudistetussa 14. painoksessa poiketaan aiemmista huomattavasti paitsi esitystavan tiiviydessä myös painotuksissa.

Kirjan alkuosassa nykyinen vakuutus toiminta nivotaan historialliseen kehitykseen. Kaikkeen vakuuttamiseen liittyviä yhteisiä asioita ovat käsitteiden määrittelyt, vakuutuksen tehtävät yhteiskunnassa, vakuutusmarkkinoiden rakenne sekä vakuutus talouden ja vakuutuslainsäädännön perusasiat. Nämä on johdettu Euroopan unionin sääntelystä unohtamatta suomalaisen vakuutus toiminnan ja lainsäädännön erityispiirteitä. Erityisesti on korostettu markkina-arvoisen vakavaraisuuden keskeytystä.

Kirja esittelee pääpiirteittäin suomalaisen sosiaalivakuutuksen, muun lakisääteisen vakuutuksen ja keskeisiä vapaaehtoisia vakuutuksia.

Vakuutusoppi antaa luotettavan ja laajan näkemyksen vakuutus toiminnasta. Kirjan sisältö tarjoaa mahdollisuuden asioiden syvälliseen tarkasteluun. Teos soveltuu oppikirjaksi uransa alkuvaiheessa olevalle mutta myös hakuteokseksi urallaan pitemmällä olevalle asiantuntijalle. Myös alan ulkopuoliset voivat kirjan avulla saada yleiskuvan suomalaisesta vakuutus toiminnasta ja sen kehityksestä.

ISBN 978-952-6659-29-9 (Nid.)

A!

Aalto University
Executive Education
Professional Development

Vakuutusoppi

Esko Kivisaari • Jukka Rantala

Vakuutusoppi

Esko Kivisaari

Jukka Rantala

A!

Aalto University
Executive Education
Professional Development

SUOMEN VAKUUTUSYHDISTYKSEN JULKAISUJA

VAKUUTUSOPPI

TEIVO PENTIKÄINEN

VARASTOKIRJASTO

K1 91 15585

KANSANTALOUDELLINEN
KÄSIKIRJASTO

O. W. LOUHVUORI

VAKUUTUS- OPPI

W S O Y

1. Luku.

PERUSKÄSITTEITÄ.

1. Vakuutettava etuus.

Vakuutuksen olemusta ja käsitettä esittäessämme voimme, niinkuin yleensä teoreettisessa esityksessä, lähteä valmiiksi suunnitellusta määritelmästä, jonka sisällys vasta myöhemmästä esityksestä selviää. Taikka voimme lähteä eräistä peruskäsitteistä ja niistä johtaa määritelmän, mikäli määritelmän antaminen yleensä näyttää mahdolliselta. Molemmilla menetelmillä on omat ansionsa. Edellistä käyttäessämme pääsemme kohta *in medias res*, asian ytimeen, mutta teemme aloittelevalle lukijalle asian vaikeaksi oppia, koska hänen täytyy purkaa valmis lopullinen oppirakenne alkutekijöihinsä. Jälkimmäistä menettelytapaa käyttäessämme pääsemme vasta vähitellen, alkutekijöihin tutustuttuamme, yhä etemmäksi oppirakennelmassa, kunnes se vihdoinkin ikäänkuin itsestään on valmiina edessämme. Kun tämä teos on tarkoitettu lähinnä oppikirjaksi, olemme pitäneet jälkimmäistä menetelmää edullisempänä ja aloitamme siis muutamista peruskäsitteistä, joiden ymmärtäminen on välttämätön vakuutuksen olemuksen ja käsitteen ymmärtämiseksi.

Ensimmäisiä ja tärkeimpiä näistä peruskäsitteistä on vakuutettava etuus eli intressi. Sanalla intressi on varsin monta merkitystä. Se johtuu latinalaisesta sanasta *interesse* 'olla tärkeä'. Kun on vakuutetusta intressistä kysymys, tarkoitetaan, että vakuutettu ihminen, tavara tai muu vakuutettava on vakuutuksenottajalle tärkeä, että hänen etunsa on siitä jossakin suhteessa riippuvainen. Sen vuoksi voisi sanan intressi vakuutuksesta puhuttaessa

HELPPOTAJUINEN OPASTUS

KANSANTALOUS-,
ANKKI- JA VAKUUTUSOPISSA.

KIRJOITTANUT
GUSTAF A. ALDEN.

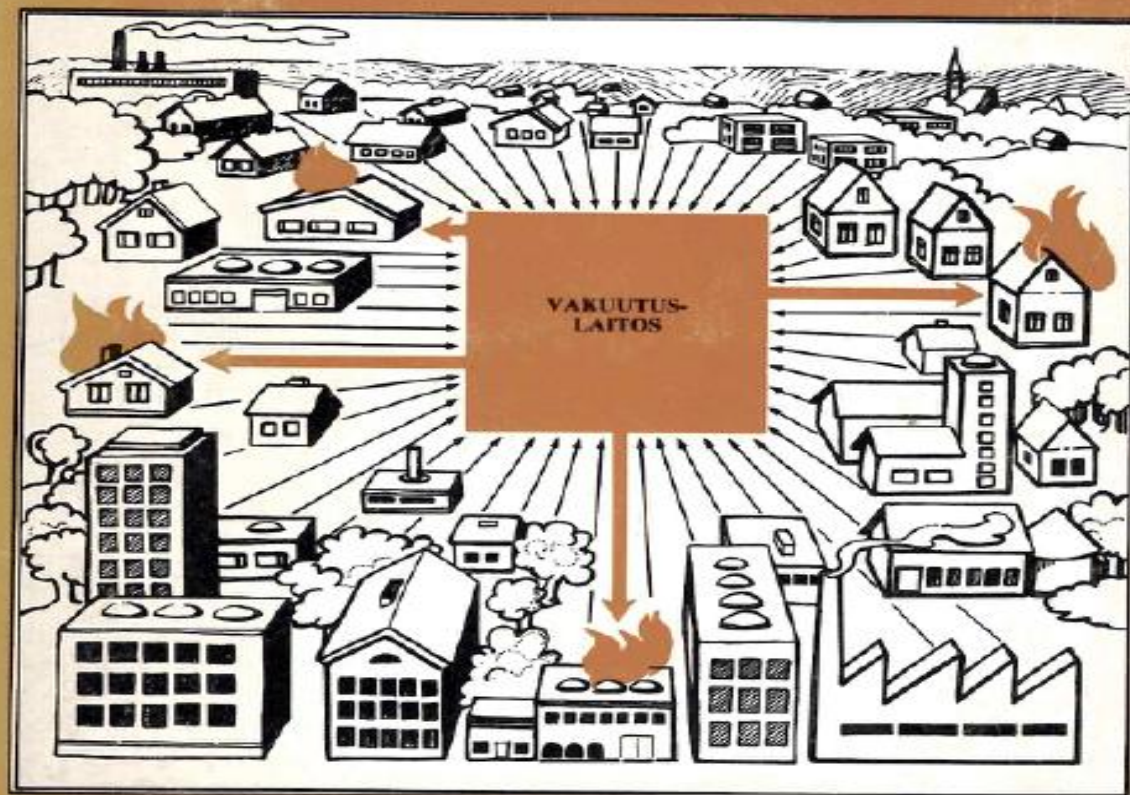
men oloihin sovittamalla ja mukailemalla toisesta
ruotsalaisesta painoksesta suomennettu.

HELSINGISSÄ.
G. W. EDLUND'IN KUSTANTAMA.

Teivo Pentikäinen

Vakuutusoppi

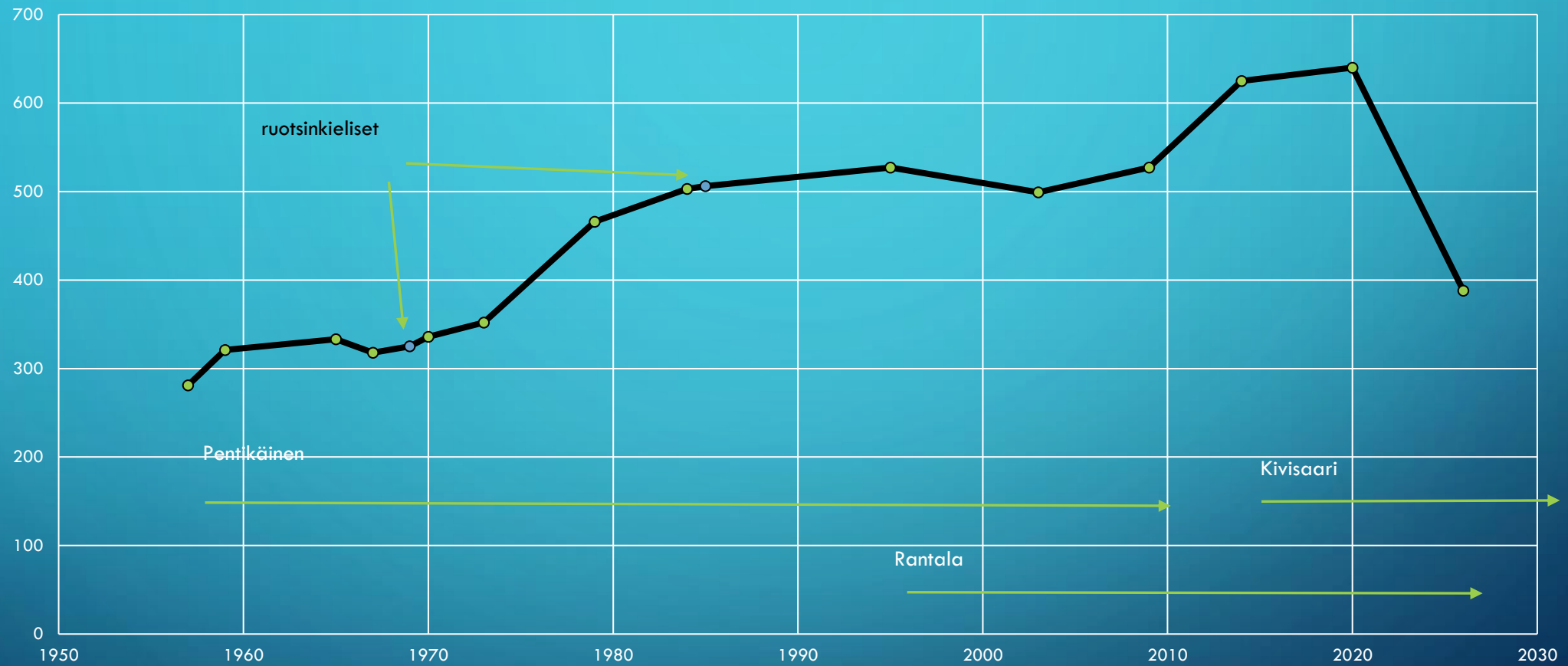
Vakuutusalan Kustannus Oy

ALKULAUSE

Vakuutusopin 7. painos ilmestyy nyt huomattavasti uusittuna, suureksi osaksi kokonaan uudelleen kirjoitettuna.

Vuonna 1957 valmistunut ensimmäinen painos oli tarkoitettu sekä vakuutusalan omaan käyttöön että myös sellaisille alan ulkopuolella toimiville tahi muita aloja varten opiskeleville henkilöille, joilla on mielenkiintoa ja tarvetta saada yleiskuva vakuutustoiminnasta.

Kokemus kuluneiden 20 vuoden ajalta on osoittanut, että kirjan käyttäjät ovat suurimmaksi osaksi vakuutusalan omaa väkeä, jos kohta kysyntää myös muilla aloilla on ollut. Myös nyt julkaistava uusi painos on kirjoitettu pitäen mielessä näitä kahta hyvin erilaista käyttäjäpiiriä, mutta painopiste on siirtynyt vakuutusalan oman tarpeen suuntaan. Kirjaan sisältyy tämän mukaisesti paljon sellaista tietoa ja myös alan sisäistä terminologiaa, joka ei ehkä kiinnosta alan ulkopuolisia lukijoita. Vakuutusalan sisäinen tarvekin on hyvin vaihteleva, jos ajatellaan alalle juuri tulleiden toimihenkilöiden yleistietojen tarvetta ja verrataan sitä alalla jo kauemmin toimineiden erikoistietojen tarpeeseen. Tosin eri vakuutuslajeista on jo olemassa runsas oppikirjojen sarja, josta niitä koskevat erikoistiedot saadaan, mutta myös tiettyjä syvemmälle meneviä yleisluonteisia seikkoja on tunnettava. Sellaisia ovat esim. vakuutuslainsäädännön ja osittain myös yleisen lainsäädännön, kuten vahingonkorvauslain sekä vakuutuskirjanpidon pääpiirteet ym. Uutta tässä painoksessa on eräiden vakuutusmatematiikan ja sen osa-

MUUTTUVIA TEEMOJA VAKUUTUSOPIN AIKANA

- Maatalousyhteiskunta -> teollisuusyhteiskunta -> jälkiteollinen yhteiskunta
- Köyhä sotakorvauksista selviytynyt yhteiskunta vaurastuu
- Alhaisen koulutuksen maasta sivistystason kärkeen
- Suljetusta sääntelytaloudesta laman kautta avoimeen talouteen osaksi EU:ta
- Kotimaisesta sääntelystä direktiivien maailmaan
- Kartellista vakuutusyhtiöiden väliseen kilpailuun
- Sosiaaliturvan antama turvaverkko kehittyy -> hyvinvointiyhteiskunta
- Vakuutusyhtiö julkisen vallan käyttäjänä
- Henkivakuutuksen muuttuva merkitys
- Hallintomallissa kolmen puolustuslinjan riskienhallintaan
- Piilovarallisuudesta läpinäkyvyyteen (vastuuvelan määrittely)
- Vakuutusyhtiön suojaamisesta asiakkaan suojaamiseen
- Raportointi uudistumassa – vastuullisuuden vaatimus
- Datan käytön mullistus

	1957	1959	1965	1967	1970	1973
Vakuutuksen historiaa	37	39	37	38	39	39
Määritelmiä ja jakotapoja	9	11	13	11	11	12
Vakuutuksen tehtävät yhteiskunnassa				9	9	9
Vakuutuslaitokset	26	26	22	22	22	22
Vakuutusalan yhteisliittymät ja järjestöt	7	7	7	7	8	9
Jälleenvakuutus	13	13	12	13	12	12
Vakuutuskirjanpitoa	10	10	9	15	15	15
Valtiovalta ja yksityisvakuutus	12	12	12	12	16	15
Vakuutussopimuksen pääkohdat	27	28	25	25	27	29
Sairausvakuutus			6	6	7	5
Henkivakuutus - 1965 eläkevakuutuksen jälkeen	22	24	22	20	22	19
Kansaneläkkeet	5	5	5	7	8	10
Eläkevakuutus			24	19	24	28
Yksityinen eläkevakuutus - 1965 alkaen eläkevakuutuksessa	7	8				
Lainsäätämä tapaturma	10	10	9	10	10	12
Yksityinen tapaturma	6	6	6	6	6	6
Palovakuutus	7	8	9	8	7	8
Metsävakuutus	3	4	4	3	3	4
Keskeytysvakuutus	4	4	3	4	4	5
Konevakuutus	3	3	3	3	3	3
Murtovakuutus	3	3	3	4	3	4
Vesijohtovahinkovakuutus	2	2	2	2	2	2
Lasivakuutus	1	1	1	1	1	1
Vastuuvakuutus	10	10	9	9	9	10
Kohdevakuutukset ja vakuutuspaketit				3	4	4
Kuljetusvakuutus	9	9	9	9	10	11
Liikennevakuutus	8	10	11	11	11	13
Moottorijoneuvojen vaunuvahinko- ja palovakuutus -> 1970 autovakuutus	4	4	4	4	5	6
Polkupyörävakuutus	1	1	1	1	1	1
Sadevakuutus	2	2	2	2	2	2
Luottovakuutus	3	3	3	4	4	4
Takuuvakuutus	2	2	2	1	1	1
Eläinvakuutus	2	2	3	2	3	2

Samalla mukaan pitkä lista eri osien 'apukirjoittajia'	1979	1984
1. osa. Vakuutuksen historiaa, vakuutuksen määrittely ja tehtävät		
Vakuutuksen historiaa	42	45
Vakuutuksen määrittely ja tehtävät	30	31
Vakuutuksen tehtävät ja vaikutukset yhteiskunnassa	30	32
2. osa. Vakuutuslaitokset		
Eri vakuutuslaitostyyppit ja niiden hallinnollinen rakenne	22	19
Vakuutuslaitosten vakavaraisuuteen vaikuttavia tekijöitä	22	20
Vakuutusyhtiölaki	14	14
Muita vakuutuslaitoksia koskevia lakeja	4	4
Vakuutusalan järjestöjä ja laitoksia	10	11
Jälleenvakuutus	12	14
Vakuutuskirjanpitoa	30	33
3. osa. Vakuutussopimus, vakuutuksen rakenne		
Vakuutussopimukseen vaikuttavia yleisiä lakeja	10	12
Vakuutus ja verotus	12	11
Vakuutussopimuksen pääkohdat	16	15
Korvauksen määrittely	12	11
Vakuutusmaksun määrittely	6	7
Vakuutuksenantajan ja vakuutuksenottajan väliset erimielisyydet	8	10
4. osa. Vakuutuslajien pääpiirteittäinen esittely		
Lakisääteinen sairausvakuutus	6	6
Kansaneläkkeet	10	11
Työeläkevakuutus	19	18
Henkivakuutus	22	24
Lakisääteinen tapaturmavakuutus	12	15
Yksityistapaturmavakuutus	5	8
Palovakuutus	7	8
Metsävakuutus	4	4
Keskeytysvakuutus	6	6
Konevakuutus (konerikkovakuutus 1984 alkaen)	4	3
Murto- ja ryöstövakuutus	4	5
Vesijohtovahinkovakuutus	4	4
Lasivakuutus (ja kilpivakuutus 1984 alkaen)	1	2
Vastuuvakuutus	7	8
Yhdistelmävakuutukset	6	15
Laivavakuutus	6	6
Lentovakuutus	2	2
Tavarankuljetusvakuutus	4	3
Liikennevakuutus	13	14
Autovakuutus	15	7
Luottovakuutus	5	6
Takuuvakuutus	3	2
Eläinvakuutus	4	5
Liite SVK:n jäsenten yhteinen toimintapolitiikka	4	4

Lisäksi Pentikäisen rinnalle kirjoittajaksi Jukka Rantala	1995
Vakuutuksen historiaa	44
Vakuutuksen määrittely ja tehtävät	31
Vakuutuksen tehtävät ja vaikutukset yhteiskunnassa	27
Vakuutuslaitostyypit ja niiden hallinnollinen rakenne	25
Vakuutuslaitosten vakavaraisuuteen vaikuttavia tekijöitä	24
Vakuutusyhtiölaki	15
Euroopan yhdentyminen ja vakuutustoiminta	16
Vakuutusalan järjestöjä ja laitoksia	8
Jälleenvakuutus	13
Vakuutusyhtiön tilinpäätös	32
Vakuutussopimuksiin vaikuttavia yleisiä lakeja	10
Vakuutus ja verotus	10
Vakuutussopimusoikeuden pääkohdat	18
Vakuutuskorvaus	11
Vakuutusmaksu	12
Vakuutuksenantajan ja vakuutuksenottajan väliset erimielisyydet	7
Lakisääteinen sairausvakuutus	7
Työttömyysturva	3
Kansaneläkkeet	15
Työeläkevakuutus	28
Henkivakuutus	33
Lakisääteinen tapaturmavakuutus	19
Yksityistapaturmavakuutus	7
Liikennevakuutus	12
Autovakuutus	5
Yritysten vahinkovakuutukset	18
Yhdistelmä- ja lajikohtaiset vakuutukset	3
Palovakuutus	4
Vesijohtovahinkovakuutus	2
Murto- ja ryöstövakuutus	2
Rikkoutumisvakuutus	2
Lasi- ja kilpivakuutus	1
All risk -vakuutus	2
Keskeytysvakuutus	5
Vastuuvakuutus	8
Potilas- ja lääkevahinkovakuutus	5
Laivavakuutus	6
Lentovakuutus	2
Tavaravakuutus	3
Luotto- ja takausvakuutus	5
Yksityistalouksien vahinkovakuutukset	16
Kotivakuutukset	9
Koje- ja kohdevakuutukset	1
Maatilavakuutukset	2
Metsävakuutus	1
Eläinvakuutus	2

2003 Jäsennettiin uudestaan, tuli uudet ylätasoon otsikot	2003	2009	2014	2020
OSA I YLEINEN OSA: Vakuuttamisen ja vakuutustoiminnan perusteet				
Vakuutuksen historiaa	35	36	44	49
Vakuutuksen määrittely	33	34	37	38
Vakuutuksen tehtävät ja merkitys yhteiskunnassa	18	19	21	20
Vakuutustoiminnan viranomaisorganisaatiot ja vakuutusalan yhteistyöelimet	16	16	25	26
Vakuutuslaitostyyppit (siirtyi 2014 myöhemmäksi vakavaisuuden perään)	22	24	23	18
Vakuutuslaitosten vakavaraisuus (2014 alkaen '... ja riskienhallinta')	22	26	22	32
Vakuutusyhtiön tilinpäätös (2014 alkaen edelleen vakavaraisuuden perään)	32	37	42	24
Vakuutuskorvaus (siirtyi 2014 yhteistyöelinten perään)	11	11	12	13
Vakuutusmaksu (siirtyi 2014 vakuutuskorvauksen mukana)	11	12	16	18
Vakuutusalan sijoitukset (uusi luku 2014 alkaen vakuutusmaksun perään)			16	20
Vakuutusyhtiölaki (2014 alkaen '...ja vakuutusyhtiöiden valvonta')	18	21	33	29
Vakuutussopimuksiin vaikuttavia yleisiä lakeja	9	11	12	13
Vakuutussopimusoikeuden pääkohdat	20	22	26	31
Vakuutuksenantajan ja vakuutuksenottajan väliset erimielisyydet	6	6	7	6
Vakuutus ja verotus	7	9	10	12
OSA II Sosiaalivakuutus ja muut lakisääteiset vakuutukset				
Kansaneläkkeet (vuonna 2009 työeläkkeet nostettiin kansaneläkkeen edelle)	13	11	12	12
Työeläkevakuutus	28	22	24	25
Lakisääteinen sairausvakuutus	7	9	13	12
Lakisääteinen tapaturmavakuutus (2020 Työtapaturma ja ahmattitautivakuutus)	17	18	21	24
Työttömyysturva	3	4	6	6
Liikennevakuutus	16	14	15	15
Muita lakisääteisiä vakuutuksia	8	9	10	10
OSA III Vapaaehtoiset vakuutukset				
Henkivakuutus	32	33	37	39
Yksityistapaturmavakuutus (2020 Vapaaehtoiset henkilövakuutukset)	6	6	7	6
Autovakuutus	4	4	5	6
Yksityistalouksien omaisuusvakuutukset	15	14	17	17
Yritysten vapaaehtoiset omaisuusvakuutukset	14	14	16	13
Merivakuutus	6	6	8	15
Lentovakuutus	1	1	2	2
Tavaravakuutus	4	4	5	5
Vastuuvakuutus	8	8	9	9
Keskeytysvakuutus	5	5	7	7
Luotto- ja takausvakuutus	6	8	10	12
Jälleenvakuutus	16	18	19	19
Liite: Vakuutusluokat	6	7	7	7

Vuoden 2026 painos muuttui jälleen rakenteeltaan huomattavasti	2026
Mihin vakuutusta tarvitaan (kehitys hyvinvointiyhteiskunnan ytimeksi, vastuullisuus)	4
Vakuutuksen historiaa	6
Riski ja vakuuttaminen (määritelmiä ja peruskäsitteitä jne)	32
Vakuutuksen perustoiminnot (maksu, korvaus, sijoitukset)	50
Vakuutustoiminta kansantaloudessa	22
Vakuutusyrityksen vakavaraisuus ja riskienhallinta	29
Vakuutusyhtiön raportointi	22
Vakuutustoiminnan harjoittamisen sääntely	23
Yleisen sääntelyn vaikutus vakuutustoimintaan	10
Vakuutusyhtiötä koskevan lainsäädännön valmistelu	7
Vakuutustoiminnan valvonta	7
Asiakassuhteen sääntely	16
Vakuutusalan muutoksenhakujärjestelmät	4
Vakuutuslaitokset	5
Vakuutusalan järjestöt	6
SOSIAALIVAKUUTUS JA MUUT LAKISÄÄTEISET VAKUUTUKSET	
Työeläke	15
Kansaneläkkeet	5
Lakisääteinen sairausvakuutus	3
Työtapaturma- ja ammattitautivakuutus	8
Työttömyysturva	3
Liikennevakuutus	5
Potilasvakuutus	3
Lääkevahinkovakuutus	2
HENKIVAKUUTUS	11
MUUT VAPAAEHTOISET HENKILÖVAKUUTUKSET	6
VAPAAEHTOINEN VAHINKOVAKUUTUS	
Erilaiset vakuutuksenottajat vakuutusturvan tarvitsijoina	4
Vakuutus erilaisia vahinkovakuutusriskejä varten	22
Kansainväliseen toimintaan liittyvät vahinkovakuutukset	13

Ohhoo ja jaa! Kuinka tyhjää
tämä nuoren miehen elämä
on! En varmaankaan olisi kes-
tänyt tätä syksyä, niin ankara
on rakkaus, ei ole lempi lei-
killinen, ellen olisi innostunut
tuohon henkivakuutustyöhön.
Siinä hommassa olen suruni-
kin unohtanut, toisinaan me-
nee tunteja, etten muista muis-
ta kuin Salamaa ja sen vihollis-
ta Suomea. Mutta kun huonosti
käy vakuutustyö, kun maape-
rät...

Kuva 17.1 Henkivakuutuksen myy-
minen oli aikanaan hyvin aatteel-
lista toimintaa. Se oli kansallisen
heräämisen ytimessä yhdistettynä
isänmaallisuuteen ja raittiusaat-
teeseen. Henkivakuutusaatteesta
saa kuvan erään kansakouluopet-
tajan kirjeestä 9.12.1913 Hämeen-
kyrön Kaipiosta kihlatulle Lem-
pille: "Uskon, että sitten taas saan
nukkua, kun sametin pehmeiltä
huuliltasi juon Aamorin "lemmen"
juoman. Ohhoo ja jaa! Kuinka tyh-
jää tämä nuoren miehen elämä
on! En varmaankaan olisi kestänyt

tätä syksyä, niin ankara on rakkaus, ei ole lempi leikillinen, ellen olisi innostunut tuohon
henkivakuutustyöhön. Siinä hommassa olen surunikin unohtanut, toisinaan menee tun-
teja, etten muuta muista kuin Salamaa ja sen vihollista Suomea. Mutta kun huonosti käy
vakuutustyö, kun maaperä tuntuu liian karulta muokata, silloin kadun, että mokoman
asian olen antanut ajatukseni siirtää pois lemmen pauloista."

